

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2023. № 9.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.9.3>

УДК 351:35.072

Н. В. Бондарчук,

д. держ. упр., професор, завідувачка кафедри менеджменту, публічного управління та адміністрування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0418-5239>

**ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ТА ІНСТИТУТІВ
ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ**

N. Bondarchuk,

Doctor of Science in State Administration, Professor, Head of the Department of Management, and Public Administration,

Dnipro State Agrarian and Economic University

**INTERACTION BETWEEN PUBLIC GOVERNMENT BODIES AND
CIVIL SOCIETY INSTITUTIONS: STATUS AND DEVELOPMENT
PROSPECTS**

У статті розглянуто сучасний стан взаємодії органів публічної влади і громадянського суспільства та окреслено основні перспективи їх подальшої взаємодії. Встановлено, що розвиток громадянського суспільства має вирішальне значення для встановлення та функціонування демократії в державі. Саме тому заохочення активної співпраці між громадським

суспільством і органами публічної влади сприятиме створенню більш відкритого, демократичного та ефективного суспільства.

Визначено, що взаємодія між владою та суспільством будується на двох важливих складових: 1) реалізації принципів демократії, прозорості та відкритості в діяльності органів влади; 2) забезпечення можливості безпосередньої участі представників суспільства в процесах управління та вирішенні питань, які мають важливий характер.

Основними проблемами розвитку взаємодії органів публічної влади та громадянського суспільства є наступні: обмеження основних прав і свобод, обмеження доступу до інформації, обмеження зібрань і масових заходів, зменшення фінансування тощо.

Основними перспективами розвитку зазначено наступні: подальші реформи публічного управління в Україні, забезпечення підтримки громадянського суспільства через фінансову та юридичну підтримку, створення ефективних механізмів контролю за фінансами, продовження активної співпраці з міжнародними інституціями для проведення подальших реформ.

The article examines the current state of interaction between public authorities and civil society and outlines the main prospects for their further interaction. It has been established that the development of civil society is of crucial importance for the establishment and functioning of democracy in the state. That is why encouraging active cooperation between civil society and public authorities will contribute to the creation of a more open, democratic and efficient society. It was determined that the interaction between the government and society is based on two important components, namely: the implementation of the principles of democracy, transparency and openness in the activities of government bodies; ensuring the possibility of direct participation of society representatives in management processes and solving issues of an important nature. It should be taken into account the multifaceted nature of interaction between citizens and the authorities through the mechanisms of civil society, which penetrates into all aspects of social and political life. Therefore, both sides should

show interest in the development of civil society.

The main principles of interaction between public authorities and civil society institutions are: legality; independence; openness and collegiality; responsibility; equality of rights; control. The main problems in the development of interaction between public authorities and civil society are the following: restrictions on basic rights and freedoms, restrictions on access to information, restrictions on gatherings and mass events, reduction in funding, etc. It has been established that many developments and possibilities of tools of public participation in the formation of state policy are limited and impossible due to military aggression from the side of Russia. The imposed state of war on the territory of Ukraine limited and sometimes completely changed the activity profile of civil society institutions in favor of solving war issues. In addition, the presence of access to public information, as well as the limitation of public participation projects, is observed.

The following are the main prospects for development: further reforms of public administration in Ukraine, ensuring support of civil society through financial and legal support, creation of effective financial control mechanisms, continuation of active cooperation with international institutions for further reforms.

Ключові слова: *органи публічної влади, взаємодія, інститути громадянського суспільства, громадська активність.*

Keywords: *public authorities, interaction, institutions of civil society, public activity*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Розвиток громадянського суспільства має вирішальне значення для встановлення та функціонування демократії в державі. Роль держави полягає у створенні сприятливого політичного та правового середовища, яке дозволяє цим організаціям процвітати та діяти незалежно. Це включає повагу до свободи слова, зібрань і асоціацій, а також забезпечення правового захисту

організацій громадянського суспільства.

Задачі створення ефективного механізму взаємодії громадян з органами державної влади та місцевого самоврядування, їх участь у розробці державних рішень з найважливіших соціальних, економічних та інших суспільно значущих питань є досить актуальними. Але вирішення цих найважливіших проблем неможливо без взаємодії між різними секторами суспільства (державою, бізнесом, некомерційними організаціями).

Отже, заохочення активної співпраці між громадським суспільством і державою сприятиме створенню більш відкритого, демократичного та ефективного суспільства. Актуальність даного питання пов'язано ще і з воєнною агресією Російської Федерації проти України, внаслідок чого відбулося порушення взаємодії держави з інститутами громадянського суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем формування та взаємодії інститутів громадянського суспільства з державою є важливою сферою науки публічного управління. Питанням проблем формування громадянського суспільства та механізмів взаємодії інститутів громадянського суспільства з державою було присвячено праці таких науковців: Р. Аертс Л., Антонова, Т. Бельська, Л. Васільєва, Л. Івашова, О. Мороз, З. Кравцова, Т. Надібадзе та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної статті є визначення сучасного стану взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства, а також окреслення основних перспектив їх розвитку в період відновлення держави.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Необхідність взаємодії органів державної влади з інститутами громадянського суспільства є важливою передумовою для ефективного та своєчасного виконання функцій публічної влади. В Україні за час незалежності вже були зроблені значущі кроки в напрямі формування державної політики щодо розвитку

громадянського суспільства, забезпечення відкритості та прозорості роботи органів та посадових осіб державної та місцевої влади. Також відбулися значні зміни взаємодії між державою та громадськими організаціями.

Основними нормативно-правовими актами, які регулюють державну політику у цій сфері, є наступні: Закон України «Про громадські об'єднання» від 23 березня 2012 р. [7]; Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» від 01 січня 2007 р. [8]; Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади» від 01 липня 2002 р. [9]; Указ Президента України «Про забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» від 31 липня 2004 р. [10]. В даних нормативних документах чітко законодавчо закріплено форми та інструменти взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства.

Забезпечення відкритості, доступності та прозорості діяльності державних структур є одним із пріоритетних завдань влади. Це досягається через реалізацію ряду заходів, таких як: проведення консультацій з громадськістю, активної взаємодії з консультативними та дорадчими органами (радами), залучення громадської експертизи у власну професійну діяльність тощо [4].

При цьому метою взаємодії держави та громадянського суспільства є:

- 1) створення соціально-економічних, культурно-духовних, правових умов та передумов для вільного розвитку особистості, розвиток та поглиблення сфери діяльності інститутів громадянського суспільства;
- 2) подальший розвиток та реалізація демократичних принципів участі громадян в управлінні державою;
- 3) забезпечення принципів законності, гласності, доступності, публічності під час вирішення суспільно значимих питань в країні;
- 4) побудова системи ефективного соціального контролю над громадською владою і системи захисту конституційних права і свобод

громадян;

5) формування та розвиток на основі інститутів громадянського суспільства механізмів та форм громадського самоврядування, суспільної самоорганізації громадян, підвищення правової культури населення;

6) зміцнення конституційних засад державного устрою і суспільного життя та реалізації принципів конституціоналізму в діяльності органів громадської влади та інститутів громадянського суспільства;

7) забезпечення юридичної відповідальності всіх учасників суспільно-політичних, економічних та соціальних процесів у державі;

8) пом'якшення соціальних конфліктів та напруженості у суспільстві, утвердження принципів соціальної справедливості та суспільної солідарності;

9) спільна організація публічної влади органами та інститутами громадянського суспільства заходів щодо обговорення, вироблення та реалізації державної політики;

10) розробка та впровадження механізмів врахування громадської думки при виробленні державно-управлінських рішень.

В сучасному світі громадські об'єднання відіграють важливу роль у реалізації державної політики в різних сферах. Ці соціальні інституції на основі практичного досвіду стають ефективним джерелом консолідації зусиль членів соціуму (людини та громадянина) та владних інститутів (органів державного управління) [6].

Взаємодія між владою та суспільством будується на двох важливих складових, а саме: 1) реалізації принципів демократії, прозорості та відкритості в діяльності органів влади; 2) забезпечення можливості безпосередньої участі представників суспільства в процесах управління та вирішенні питань, які мають важливий характер. Модель побудови такої взаємодії публічної влади та інститутів громадянського суспільства наведена на рис. 1.

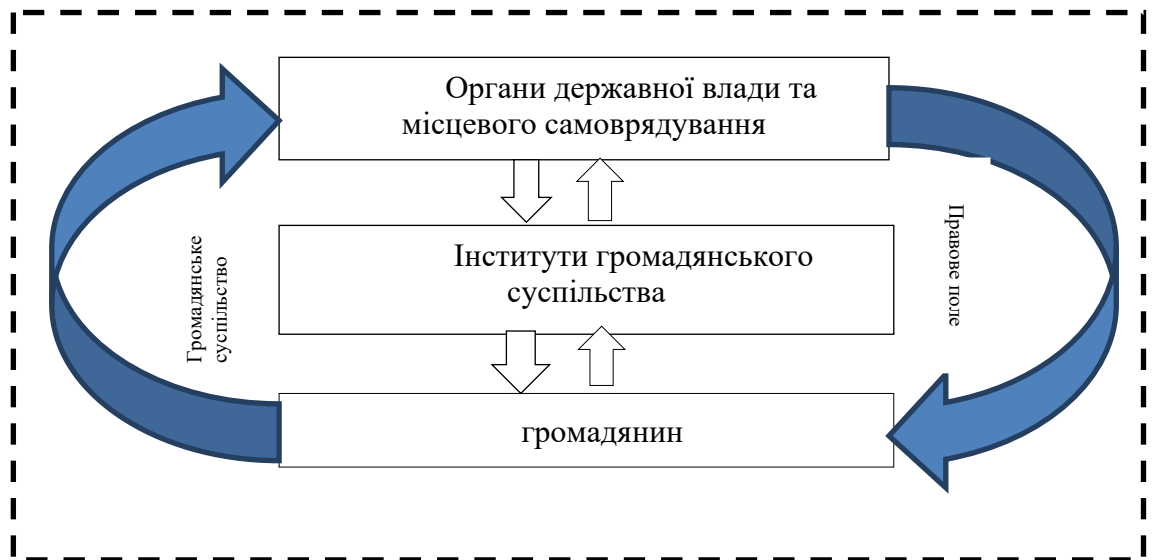

Рис. 1. Модель побудови взаємодії публічної влади та інститутів громадянського суспільства

Слід враховувати багатоаспектність взаємодії громадян та влади через механізми громадянського суспільства, який проникає в усі сфери суспільно-політичного життя. Тому обидві сторони мають виявляти інтерес до розвитку громадянського суспільства [1].

Співпраця влади з організованими та розвиненими інститутами громадськості спрощує знаходження спільної мови та розуміння під час формування та впровадження управлінських рішень, що значно економить ресурси та час. З іншого боку, наявність такої взаємодії спонукає громадян брати активну участь у розвитку громадянського суспільства для захисту своїх прав і свобод, а також для полегшення процесу самореалізації.

Як справедливо зазначає Васільєва Л.М.: «діяльність інститутів громадянського суспільства повинна відповідати стратегічній меті громадянського суспільства. Ця мета розвитку громадянського суспільства і держави має бути єдиною і постійною» [3].

В цьому контексті окреслимо основні принципи взаємодії органів громадської влади та інститутів громадянського суспільства є :

- 1) визнання органами державної влади прав інститутів громадянського

суспільства на участь у формуванні та реалізації державної політики;

2) забезпечення органами державної влади прав та законних інтересів інститутів громадянського суспільства;

3) невтручання органів державної влади та інститутів громадянського товариства в діяльність один одного, за винятком випадків, передбачених чинним законодавством;

4) гласність та колегіальність при виробленні спільних рішень та їх реалізації;

5) відповідальність за виконання взятих на себе зобов'язань;

6) рівність прав інститутів громадянського суспільства на державну підтримку у випадках, передбачених чинним законодавством;

7) державний контроль за діяльністю інститутів громадянського суспільства, у тому числі за використанням коштів державного бюджету, що надаються, відповідно до чинного законодавства;

8) громадський контроль над органами державної влади відповідно до чинного законодавства.

Нажаль, нині багато напрацювань та можливих інструментів громадської участі у формуванні політики держави є обмеженим та неможливим через воєнну агресію з боку Росії. Введений воєнний стан на території України обмежив та іноді зовсім змінив профіль активності інститутів громадянського суспільства на користь вирішення питань війни. Окрім того спостерігається наявність обмеженого доступу до публічної інформації, що у свою чергу зменшує кількість проектів з громадською участю.

Основними проблемами взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства на теперішній час є наступні. По-перше, наявність обмеження основних прав і свобод. Воєнний стан зазвичай супроводжується обмеженнями прав і свобод громадян, включаючи свободу слова, зібрань, інформаційну свободу тощо. Це ускладнює можливість громадянського суспільства висловлювати свої погляди та взаємодіяти з

владою. По-друге, обмеження доступу до інформації. Нині, за об'єктивних причин, спостерігається обмеженість доступу до об'єктивної та незалежної інформації. Це в деяких випадках унеможлиблює активну участь громадських організацій та громадян щодо відстоювання своїх прав. По-третє, спостерігається реальна загроза безпеці активістів. Загострення політичної ситуації підвищує ризик для активістів громадського суспільства. Активісти, які активно висловлюють свої погляди, стають об'єктом переслідування, затримань або фізичних загроз.

По-четверте, воєнний стан обмежує можливості проведення зібрань, демонстрацій та інших масових заходів. По-п'яте, обмеженість фінансування громадських організацій, яке впливає на здатність таких організацій підтримувати населення. Окрім того наявними є проблеми, які пов'язані із недосконалістю законодавчої бази та низькою ефективністю роботи громадських рад.

Отже, розвиток взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства в повоєнний час в Україні є важливою темою для подальшої демократичної консолідації і соціального розвитку. Окреслимо основні перспективи подальшого розвитку взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства.

1. Зміцнення демократії. Україні слід продовжувати роботу над зміцненням демократичних інститутів та практик, забезпечуючи рівноправність громадян перед законом, свободу слова, незалежність судової системи і прозорість влади.

2. Боротьба з корупцією. Слід зауважити, що продовження боротьби з корупцією та покращення антикорупційних інститутів є важливим завданням для держави. Створення ефективних механізмів контролю за фінансами та діяльністю державних чиновників може допомогти в цьому напрямку.

3. Реформа публічного управління. Подальша реформа публічного управління може покращити ефективність державних органів та послуг для

громадян. Це включає модернізацію системи органів влади, вдосконалення законодавства та роботу над підвищенням професіоналізму публічних службовців.

4. Підтримка громадянського суспільства. Уряд та органи влади можуть сприяти активнішій участі громадян в суспільному житті. Це включає фінансову та юридичну підтримку неприбуткових організацій, які працюють над питаннями громадянського суспільства.

5. Інтернет та технології. Розвиток цифрових технологій може сприяти більшій відкритості влади і підвищити доступність інформації для громадян. Електронні сервіси та он-лайн-платформи можуть полегшити взаємодію громадян з органами влади.

Розвиток взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства є важливим завданням для зміцнення демократичних процесів та сприяння розвитку суспільства.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, оцінюючи поточний стан і можливі перспективи розвитку громадянського суспільства в Україні, можна відзначити, що Україна подолала деякі виклики, пов'язані з перехідним періодом після отримання незалежності та створення свідомого громадянського суспільства. Протягом багатьох років було зроблено спроби створити умови для співпраці та взаємодії між державою та населенням. Однак були і інші чинники, які вплинули на цей процес, включаючи проблеми з правовою базою, низьку громадянську активність та відсутність культури самоорганізації серед громадян.

Війна, розв'язана Росією проти України, вплинула на всі аспекти суспільного життя, включаючи розвиток громадянського суспільства та створила серйозні виклики для нього. Але в той же час вона також підсилила активність громадян у боротьбі за свої права та свободи. Окрім того, війна також викликала необхідність вдосконалення співпраці між громадянськими організаціями та державою, з метою вирішення гострих соціальних та

гуманітарних проблем. Таким чином, війна обумовила як виклики, так і можливості для розвитку громадянського суспільства в Україні.

Перспективи подальших досліджень мають бути спрямовані на дослідження ролі взаємодії організацій громадянського суспільства з органами державної влади як фактору розвитку громадянського суспільства в повоєнний період. Дані дослідження повинні бути використані для створення більш сприятливих умов, спрямованих на задоволення інтересів, захист прав і свобод людини і громадянина, подальше становлення громадянського суспільства на засадах представницької демократії, вироблення ефективних моделей співпраці державних інституцій та організацій громадянського суспільства в повоєнний період.

Література

1. Антонова Л. В., Штиршов О. М. Комуникативні технології в процесі взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2020. № 6. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1899> (дата звернення 05.09.2023р.).

2. Бойчук М. А. Влада і громадянське суспільство: механізми взаємодії: Монографія. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. 211 с.

3. Васільєва Л. Взаємодія органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства в умовах децентралізації влади. Економічні горизонти. 2023. № (1(23)), 43–50. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.1\(23\).2023.272840](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(23).2023.272840)

4. Кравцова З.С. Окремі аспекти взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства. Юридичний електронний журнал. 2021. № 2. С. 47-49. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-2/9>

5. Лясота А.Є. Сучасний стан та перспективи розвитку інститутів громадянського суспільства в Україні. Грані. 2018. № 10 DOI: 10.15421/1718140 (дата звернення 08.09.2023р.)

6. Мороз О.М. Перспективи розвитку взаємовідносин держави і громадських об'єднань в умовах зближення України з Європейським

Союзом. Jurnalul juridic national: teorie și practică. 2014. № 5(9). С. 39–45.

7. Про громадські об'єднання: Закон України № 4572-VI від 23 березня 2012. Сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (дата звернення 05.09.2023)

8. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон України № від 01 січня 2007 р. Сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text> (дата звернення 05.09.2023р.)

9. Про забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Указ Президента України 854/2004 від 31 липня 2004 р. Сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/854/2004#Text> (дата звернення 05.09.2023р.)

10. Турій О.В. Окремі аспекти взаємодії організацій громадянського суспільства органами державної влади фактор розвитку громадянського суспільства. Державне управління; удосконалення та розвиток. 2017. № 8. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1115> (дата звернення 09.09.2023р.)

11. Яблонський В., Балакірева О., Бельська Т. та ін., Розвиток громадянського суспільства України в умовах внутрішніх і зовнішніх викликів / ред. О. Корнієвський. Київ, 2016.

References

Antonova, L. V. and Shtyr'ov, O. M. (2020), "Communication technologies in the process of interaction between public authorities and institutions of civil society", *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, [Online], vol. 6. available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1899> (Accessed 5 Sep. 2023).

2. Boychuk, M. A., (2007), *Vlada i hromadyans'ke suspil'stvo: mekhanizmy vzayemodiyi* [Power and civil society: mechanisms of interaction], Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, Kyiv, Ukraine.

3. Vasil'yeva, L. (2023), "Interaction of public authorities and civil society institutions in conditions of decentralization of power", *Ekonomichni horyzonty*.

vol. (1(23), pp. 43–50. [https://doi.org/10.31499/2616-5236.1\(23\).2023.272840](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(23).2023.272840).

4. Kravtsova, Z.S. (2021), “Separate aspects of the interaction of state authorities and civil society institutions”, *Yurydychnyy elektronnyy zhurnal*, vol. 2, Pp. 47-49. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-2/9>.

5. Lyasota, A.YE. (2018), “The current state and prospects for the development of civil society institutions in Ukraine”, *Hrani*. vol. 10. DOI: 10.15421/1718140 .

6. Moroz, O.M. (2014), “ Prospects for the development of relations between the state and public associations in the conditions of rapprochement of Ukraine with the European Union”, *Jurnalul juridic national: teorie și practică*, vol. 5(9), pp. 39–45.

7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine “On public associations”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (Accessed 5 Sep 2023).

8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2007), The Law of Ukraine “On the basic principles of information society development in Ukraine for 2007–2015”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text> (Accessed 5 Sep 2023).

9. President of Ukraine (2004), Decree “On ensuring conditions for wider public participation in the formation and implementation of state policy”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/854/2004#Text> (Accessed 5 Sep 2023).

10. Turiy, O.V.(2017), “Individual aspects of the interaction of civil society organizations with state authorities are a factor in the development of civil society”, *Derzhavne upravlinnya; udoskonalennya ta rozvytok*, [Online], vol. 8, available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1115> (Accessed 9 Sep 2023).

11. Yablons'kyi, V., Balakiryeva, O. and Byel's'ka, T. (2016), *Rozvytok hromadyans'koho suspil'stva Ukrayiny v umovakh vnutrishnikh i zovnishnikh vyklykiv* [Development of civil society of Ukraine in conditions of internal and external challenges], Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2023 р.